

*В. В. Узунов,
к. е. н., доцент, ректор, Університет економіки та управління*

ПОБУДОВА МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

V. Uzunov,
Ph.D., Associate Professor, Rector, University of Economics and Management

CONSTRUCTION OF MECHANISM OF INNOVATIVE POLITICS' REALIZATION

Розглянуто напрями побудови механізму реалізації інноваційної політики.

Directions of construction of mechanism of innovative politics' realization are considered.

Ключові слова: механізм державного управління, інновації, інноваційна політика, суб'єкти інноваційної політики, інноваційний потенціал, регіон.

Key words: mechanism of state administration, innovation, innovative politics, subjects of innovative politics, innovative potential, region.

ВСТУП

У результаті соціально-економічних перетворень в Україні значно змінилися пропорції державного впливу на характер соціально-економічних процесів, розвиток інноваційного і трудового потенціалів, зазнають істотні зміни як зовнішнього середовища, так і форми впливу на регіональні соціально-економічні процеси.

Управління інноваційним розвитком регіону вимагає активної політики інноваційного розвитку, яка повинна забезпечити формування відповідних структур і механізмів, що визначають сприятливі для регіону траєкторії розвитку, здатність найраціональніше здійснювати інноваційну діяльність. Активізація інноваційного потенціалу регіонального розвитку, забезпечується формуванням активної моделі управління інноваційними процесами як сукупності суб'єктів інноваційної діяльності, інноваційної інфраструктури і підсистеми, що управляє, забезпечує аналітичну, інформаційну і консультативну підтримку суб'єктів інноваційної діяльності та побудову механізму реалізації інноваційної політики.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є розгляд напрямів побудови механізму реалізації інноваційної політики з метою вдосконалення політики управління регіональним розвитком. Дослідження побудовано на системному підході, а також сукупності методів, які забезпечують реалізацію такого підходу, а саме: аналізу, синтезу та логічного узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реалізація інноваційної політики передбачає визначення пріоритетів і концептуальних засад інноваційного розвитку регіонів, формування нормативно-правової

бази між державними, регіональними інституціями та інноваційно-активними суб'єктами підприємницької діяльності, використання прямих і опосередкованих методів регулювання інноваційної діяльності з метою її активізації, формування і розвитку відповідної інфраструктури.

У Законі України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" № 3715-VI від 08.09.2011 відзначено, що стратегічними пріоритетними напрямами інноваційної діяльності на 2011—2021 рр. є:

1) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;

2) освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;

3) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;

4) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;

5) впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;

6) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;

7) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [1].

З метою удосконалення механізму реалізації інноваційної політики необхідне введення на законодавчому рівні пільгових умов кредитування та страхування

Рис. 1. Пріоритетні напрями реалізації інноваційної політики

Джерело: [3, с. 12].

суб'єктів інноваційної діяльності. Дані заходи створюють реальну можливість суб'єктам господарювання страхувати ризики, які існують в інноваційній діяльності та залучати додаткові кошти на розвиток. Пріоритетні напрями реалізації інноваційної політики розглянуто на рис. 1.

Найбільший розмір пільг повинен бути в період створення інноваційного продукту і в перші два роки його масового освоєння, які відзначаються значними витратами для товаровиробника (наприклад, в розмірі 100% в перший рік і 50% — в другий). Подібний порядок оподаткування повинен поширюватись і на прибуток від комерціалізації результатів інноваційної діяльності. Можливе застосування "податкових канікул", зниження ставки податку на прибуток та податку на додану вартість, зменшення на період виконання робіт передбачених програмою платежів до місцевого бюджету, звільнення від податку на власність та на землю, що також зменшить витрати на інноваційну діяльність.

Проте законодавча база на сьогодні не дозволяє місцевим органам встановлювати необхідні для розвитку інноваційної діяльності податки та інші платежі. При

визначенні механізму реалізації інноваційної політики необхідно пам'ятати про те, що інновації є системним процесом, рух якого забезпечують працівники. В зв'язку з цим правильний підхід до вирішення кадрових питань є основою ефективності інноваційного процесу. Відповідно основним пріоритетом політики держави, регіонів повинна стати підтримка освіти. При цьому освіта як система формування інтелектуального потенціалу всієї нації повинна відповідати тим очікуванням з якими пов'язаний перехід економіки на інноваційний шлях розвитку [2, с. 121].

Найбільш комплексно виконання вказаних завдань можна реалізувати в межах університету нового типу — дослідницького, академічно-інноваційного та інноваційно-підприємницького.

Одним з головних завдань системи освіти є вирішення кадрового забезпечення економіки і соціальної сфери регіонів. Для вирішення поставленого завдання необхідно виконати наступні кроки:

- розробити модель прогнозування потреби в спеціалістах для інноваційної сфери економіки, створити банк даних для прогнозування в спеціалістах;
- провести аналіз ситуації з працевлаштування випускників, на основі якого розробити модель інформаційного центру сприяння працевлаштуванню, створити базу даних потенційних роботодавців і вакансій на об'єктах ринку праці;
- сформувати багаторівневу систему підготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів на базі інноваційних технологій [3, с. 13].

Як свідчить досвід зарубіжних країн, збільшення обсягу інноваційної продукції на 10% збільшує рівень потреби у спеціалістах на 1%. Це відображає випереджуюче зростання продуктивності праці, яке характерне для інноваційного сектору економіки. Збільшення робочих місць в інноваційному секторі може бути вирішено за рахунок зростання кількості малих підприємств, розвитку і диверсифікації виробництва в малих і середніх інноваційних підприємствах. Сприятиме вирішенню даного питання також система бізнес-інкубаторів.

Система прогнозування сформує базу для зміни структури запропонованих ВНЗ напрямів, вимог державних стандартів до професійної кваліфікації спеціалістів на регіональному рівні. З'являється можливість формування (або зміни) державного замовлення на підготовку (перепідготовку) спеціалістів для інноваційного сектору на основі підтвердженої потреби з боку підприємств. Це дозволить з максимальною ефективністю використовувати бюджетні кошти на підготовку кадрів і постійно підвищувати продуктивність праці. Таким чином, підготовка кваліфікованих кадрів відповідно до результатів прогнозу є елементом системи інноваційного розвитку регіону.

Одним з механізмів реалізації інноваційної політики є формування середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної інфраструктури регіону. Згідно з Законом України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" пріоритетні напрями формуються на основі стратегічних пріоритетних напрямів, з метою поетапного забезпечення їх реалізації на загальнодержавному, галузевому та регіональному рівнях.

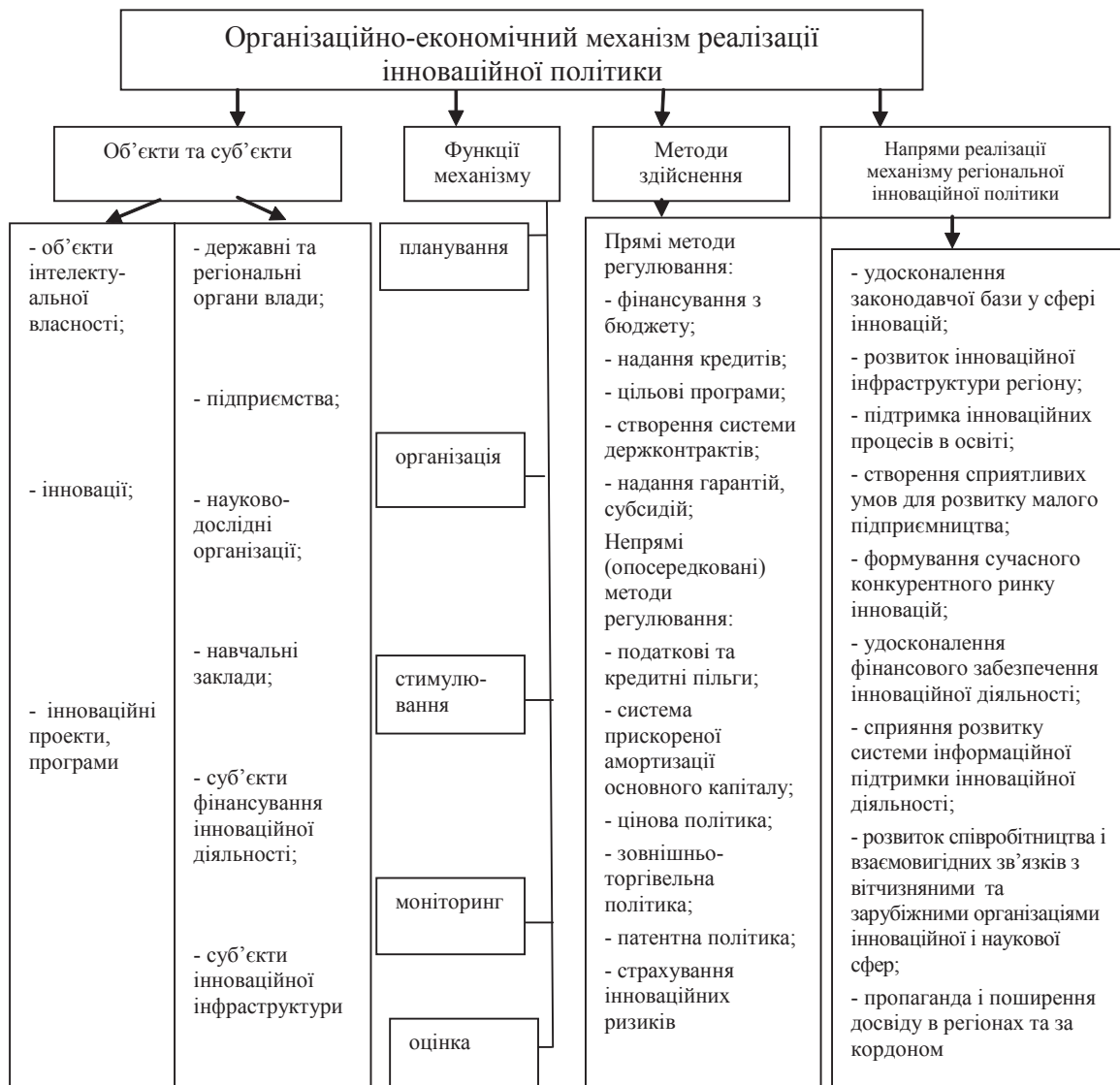

Рис. 2. Схема взаємодії елементів організаційно-економічного механізму реалізації інноваційної політики

Джерело: [3, с. 14].

Середньострокові пріоритетні напрями загальнодержавного рівня та їх обґрунтування формуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інновацій, за пропозиціями центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, із залученням Національної академії наук України та національних галузевих академій наук України, вищих навчальних закладів і науково-дослідних інститутів за результатами прогностико-аналітичних досліджень у сфері науки і техніки та інноваційної діяльності, прогнозів економічного та соціального розвитку України і спрямовані на забезпечення інноваційного розвитку міжгалузевого та міжрегіонального характеру.

Середньострокові пріоритетні напрями галузевого рівня формуються відповідними центральними органами виконавчої влади на основі стратегічних пріоритетних напрямів і середньострокових пріоритетних напрямів загальнодержавного рівня з урахуванням прогнозу розвитку галузей економіки і спрямовані на вирі-

шення питань забезпечення інноваційного розвитку окремих галузей економіки [1].

В Україні система технологічних парків є чи не єдиним позитивним прикладом дієвості механізму, що забезпечує реалізацію державної інноваційної політики. Практика роботи технологічних парків протягом останніх років підтверджує їх ефективність в активізації інноваційної діяльності в Україні. Всі технологічні парки сконцентровані в десяти областях, тоді як шістнадцять областей не мають технопарків взагалі.

З метою забезпечення інформаційно-аналітичної, методичної та іншої підтримки інноваційного розвитку в 2007 році в Україні було створено ряд регіональних центрів інноваційного розвитку. Розбудова мережі інноваційних структур незважаючи на досить потужний науковий та промисловий потенціал і перспективність розвитку для багатьох регіонів України, перебуває ще на початковій стадії і має досить несистематичний і епізодичний характер [4, с. 37].

При всій важливості та необхідності державного регулювання процесу переходу економіки на інноваційний шлях розвитку не потрібно применшувати роль

приватного сектору. Держава не повинна втручатися в побудову бізнесу. Роль держави полягає в створенні умов, при яких нові наукоємні технології знаходили б внутрішній попит та розвився високотехнологічний ринок. Світова статистика свідчить про те, що практично половина інноваційних продуктів в розвинених інноваційних економіках створюється в малому секторі економіки. При цьому сектор малих підприємств найбільш ризиковий. В зв'язку з цим важливим завданням і на прямом реалізації інноваційної політики повинно стати зниження ризиків в малому секторі економіки та створення сприятливих умов для його розвитку.

Ринок інноваційної продукції — це сфера обігу інноваційної продукції як товару, на який є попит, підкріплений платоспроможністю споживачів, і належна пропозиція. Тобто ринок виступає системою задоволення споживчого попиту в інноваційній продукції з такими складовими: продавець, товар, ціна реалізації, канали збуту, споживач. Доведено, що ринок інноваційної продукції формується як одна з важливих органічних ланок ринкової системи. Він може функціонувати лише у взаємозв'язку з іншими типами ринків, які в сукупності реагують на поточну економічну ситуацію. Основними умовами виникнення і функціонування ринку інноваційної продукції є, по-перше, суспільний поділ праці, завдяки якому відбувається спеціалізація учасників ринкових відносин; по-друге, повна самостійність ринкових суб'єктів у виборі: виробничо-господарської діяльності, придбання засобів виробництва, умов і місця реалізації інноваційної продукції, що пов'язано з намаганням кожного отримати особистий прибуток та є підґрунтям для конкуренції; по-третє, задоволення платоспроможного попиту на умовах вільної взаємної згоди на відшкодування понесених витрат, еквівалентного обміну і конкурентоспроможності.

Одним із напрямів реалізації інноваційної політики є формування інформаційної системи яка базується на сучасних комп'ютерних технологіях і телекомунікаціях. Слід підкреслити, що тільки визначення пріоритетних напрямів регіональної інноваційної політики та відповідних програм, хоч би які впливові вони не були, нездатне вивести регіон вперед шляхом інноваційного розвитку. Головне завдання державного регулювання інноваційної діяльності є створення та використання механізмів реалізації цих пріоритетів і програм.

Механізм реалізації інноваційної політики можна розглядати як систему з двох типів складових — організаційних та економічних. Схему взаємодії елементів організаційно-економічного механізму реалізації інноваційної політики подано на рис. 2.

Ще одним з пріоритетних напрямів реалізації інноваційної політики — підтримка та створення умов для малого підприємництва. Систему підтримки малого підприємництва можна представити як єдність двох підсистем: державно-суспільної та інтеграційної. З цих позицій система підтримки малого підприємництва являє собою сукупність заходів, здійснюваних державними центральними, регіональними, місцевими органами управління за участі громадських організацій і великими підприємствами, спрямованими на поліпшення зовнішнього й внутрішнього середовища малих підприємств [2, с. 75—76].

Розвиток інтеграційної підсистеми підтримки включає різноманітні форми коопераційного впливу великих і

малих підприємств: субпідряд, франчайзинг та ін. Господарська інтеграція малого й великого бізнесу, доповнюючи взаємовигідним рухом інформаційні, технологічні, сировинні та інші ресурси, робить більше передбачуваним вплив зовнішнього середовища малого підприємства, стабільним — його внутрішній стан. Реалізація перерахованих вище заходів здійснюється через розгалужену мережу інститутів підтримки малого підприємництва.

Державні програми підтримки малого підприємництва в розвинених країнах численні й мають конкретний, вузький характер. У нашій країні переважає інший підхід, відповідно до якого на державному й регіональному рівнях розробляються нечисленні комплексні програми підтримки малого підприємництва, розраховані, як правило, на два роки. Регіональна програма розвитку малого підприємництва являє собою погоджений за ресурсами, виконавцями і строками реалізації комплекс заходів, спрямованих на створення правових, фінансових, соціально-економічних, організаційно-господарських і інших умов розвитку малого підприємництва в регіоні. Фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва є найважливішим завданням регіональних програм розвитку малого підприємництва повинне здійснюватися за рахунок державного й місцевого бюджетів, позабюджетних коштів, у тому числі отриманих від приватизації державного майна, міжнародних фондів, коштів всеукраїнського й регіонального фондів підтримки підприємництва, коштів регіональних центрів зайнятості, кредитів банків, коштів регіональних громадських об'єднань підприємців, добровільних внесків фізичних і юридичних осіб та інших організацій, зацікавлених у реалізації програми або окремих її частин.

До заходів щодо вдосконалення фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва з метою вдосконалення напрямів реалізації інноваційної політики можуть бути також віднесені:

- введення пільгового оподаткування прибутку, отриманого за рахунок інноваційних заходів;
- використання гнучкої інвестиційної підтримки, орієнтованої на виробничу й інноваційну сфери;
- використання спеціальних гарантійних фондів страхування виданих кредитів і диференціальних кредитних ставок;
- створення системи пільгового патентного й ліцензійного обслуговування малих підприємств;
- розвиток механізмів і структури мікрокредитування, взаємного фінансування й страхування.

Регіональні органи підтримки малого підприємництва, акумулюючи й узагальнюючи інформацію про можливі замовлення великих підприємств, можуть допомогти малим підприємствам вийти на реальні контракти. У промислово розвинених країнах субпідряд практикується досить широко. У Японії, наприклад, склався принциповий підхід до формування відносин з постачальниками, суть якого полягає в збільшенні обсягу робіт, переданих великими компаніями на контрактній основі малим спеціалізованим фірмам, і в скороченні загального обсягу кількості прямих постачальників комплектуючих [2, с. 97].

У ролі посередника, що організує співробітництво малих підприємств із фінансово-промисловими групами на основі контрактних, субпідрядних, орендних відносин,

можуть виступати комерційні банки, за родом своєї діяльності, що зав'язують контакти з обома сторонами. Збільшенню замовлень із боку великих виробників сприяє нова стратегія управління виробництвом — аутсорсінг (outsourcing). В основі даного напрямку — пошук варіантів передачі на виготовлення частини виконаного замовлення іншим виконавцям за умови, що це буде дешевше, ніж самостійне виконання даної роботи.

Механізм, що дозволяє поєднувати інтереси держави й суб'єктів малого підприємництва при розгляді заявок на кредити достатньо відомий [2, с. 67]. Фінансування підприємницьких проектів здійснюється залежно від їхньої значущості для потреб міського господарства й соціальної сфери шляхом:

- видачі кредитів, субсидій, дотацій;
- надання кредитно-фінансовим організаціям гарантій Фонду підтримки малого підприємництва на всю суму кредиту або його частину;
- спільного із кредитно-фінансовою організацією фінансування;
- повної або часткової компенсації кредитно-фінансовим організаціям недоотриманого прибутку при кредитуванні суб'єктів малого бізнесу за зниженою процентною ставкою;
- страхування кредитів, що надаються комерційними фінансовими структурами.

Програмні завдання, сформовані за трьома групами, повинні супроводжуватися ресурсними джерелами їхнього забезпечення (фінансовими, кадровими, інформаційними, організаційними), строками виконання, відповідальними за виконання завдань. За кожним завданням формулюється передбачуваний (очікуваний) результат, наприклад, створення нових робочих місць, розвиток дрібномасштабних ринків, становлення субпідрядної бази, розвиток інноваційного процесу, розвиток внутрішнього ринку, ріст рівня життя населення, збільшення податкових надходжень. Такий підхід робить Програму контрольованою, з моніторингом, за строками, виконавцями, розділами, складовими кожного розділу (завданням).

Розглянута структура й програмні завдання побудови механізму реалізації інноваційної політики представляють регіональний рівень системи інноваційного розвитку. Однак говорити про ефективну систему підтримки малих підприємств можна тільки при поєднанні трьох рівнів: державного, регіонального й місцевого.

ВИСНОВКИ

Основними завданнями побудови механізму реалізації інноваційної політики можуть бути: підготовка і перепідготовка кадрів для суб'єктів інноваційної діяльності; удосконалення законодавства; розвиток інноваційної інфраструктури регіону; удосконалення фінансового забезпечення інноваційної діяльності; сприяння розвитку системи інформаційної підтримки інноваційної діяльності; формування ефективних механізмів координації і регулювання інноваційної діяльності; розвиток співробітництва і взаємовигідних зв'язків з вітчизняними та зарубіжними організаціями інноваційної і наукової сфер; формування і реалізація пріоритетних напрямів.

До заходів щодо побудови механізму реалізації інноваційної політики можуть бути віднесені: заходи

щодо створення й підвищення ефективності використання інфраструктури підтримки малого підприємництва й інформаційних систем, створення регіональних фондів і агентств; навчально-ділових центрів й бізнес-центрів; бізнес-інкубаторів і технопарків, маркетингових центрів та регіональних центрів субконтрактації й партнерства для малого підприємництва; створення регіональних центрів, а також розширення мережі агентств підтримки підприємництва в районах з недостатнім рівнем розвитку малих підприємств; науково-методичне й кадрове забезпечення малого підприємництва, взаємодія із засобами масової інформації й пропаганда підприємницької діяльності: проведення науководослідних робіт з дослідження ефективності засобів підтримки малого підприємництва в галузевому й регіональному аспектах; організація підготовки, підвищення кваліфікації й перепідготовки працівників для сфери малого підприємництва в тому числі розробка сучасного модульного навчально-методичного забезпечення, орієнтованого на ефективні освітні технології; організація перепідготовки державних службовців, що працюють у системі підтримки малого підприємництва; організація підготовки й перепідготовки представників малого бізнесу для роботи в умовах ринкової економіки; організація системи консультаційних послуг для підприємців, у тому числі для початківців, з питань законодавства й оподаткування, менеджменту й маркетингу, надання допомоги з розробки бізнес-плану.

Література:

1. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 08.09.2011 № 3715-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
2. Захарченко В.И. Инновационное развитие в Украине: теория, технология, практика / В.И. Захарченко, Н.Н. Меркулов, Л.В. Ширяева. — Одесса: Фаворит, 2011. — 640 с.
3. Макаров М.О. Особливості реалізації інноваційної політики на регіональному рівні / М.О. Макаров // Інвестиції: практика і досвід. — 2009. — № 7. — С. 12—14.
4. Равлюк В.В. Державна підтримка здійснення інноваційної діяльності на регіональному рівні / В.В. Равлюк // Інвестиції: практика та досвід. — 2010. — № 1. — С. 37—38.

References:

1. The official site of Verkhovna Rada of Ukraine, "Law of Ukraine "About priority directions of innovative activity in Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (Accessed 02 September 2013).
 2. Zakharchenko, V.Y., Merkulov, N.N. and Shyriaeva, L.V. (2011), *Ynnovatsyonnoe razvytye v Ukrayne: teoriya, tekhnolohiya, praktyka* [Innovative development in Ukraine: theory, technology, practice], Favoryt, Odessa, Ukraine.
 3. Makarov, M.O. (2009), "Osoblyvosti realizatsii innovatsijnoi polityky na rehional'nomu rivni", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 7, pp. 12—14.
 4. Ravliuk, V.V. (2010), "State support of realization of innovative activity at regional level", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 37—38.
- Стаття надійшла до редакції 03.09.2013 р.*